

Životní podmínky – příjmy a spotřeba obyvatelstva

Životní podmínky, životní úroveň

Životní úroveň - souhrn všech užitečných hodnot materiálních, kulturních, sociálních a morálních, které má obyvatelstvo v daném čase a prostoru pro uspokojování životních potřeb k dispozici a podmínek, za kterých se tyto potřeby uspokojují a které vytvářejí způsob života.

Statistické zkoumání – kvantifikace jednotlivých složek

Základní prvky životní úrovně

- Příjmy obyvatelstva
- Spotřeba obyvatelstva
- Standard bydlení
- Množství volného času a možnosti jeho využívání
- Stav sociálního zabezpečení a sociální péče

Hodnocení životních podmínek

Důležité hledisko - diferenciace podle sociálních, ekonomických nebo biologických skupin obyvatelstva

Základní metoda – metoda srovnání (čas, prostor, jednotlivé skupiny obyvatelstva, domácností apod.)

Vyjádření relativní – na spotřebitelskou jednotku - jednatel
- domácnost

Metody statistického zjišťování příjmů a spotřeby obyvatelstva

Zdroje :

- a) statistické výkaznictví mzdách a sociálních příjmech
- b) výběrová šetření o příjmech domácností – mikrocensy
- c) daňová statistika
- d) statistika rodinných účtů

Mikrocensy

Mikrocensy – zjišťují ukazatele o sociální a příjmové diferenciaci domácností. Konají se ve dvou až pětiletých intervalech u 0,5 -2% domácností.

Výběr – náhodný výběr prostý či dvoustupňový

Jednotka zjišťování – domácnost

Zjišťují se demografické údaje a veškeré příjmy rodiny (platy, příjmy z prodej výrobků, produkce, pronájem, prodeje bytového zařízení, šatstva, motorových vozidel, dědictví, výhry, peněžní dary, alimenty, příjmy z životního a věcného pojištění apod.

Dotazník o složení a příjmech domácností zjišťuje a vyplňuje speciálně instruovaný tazatel

Statistika rodinných účtů

Cíl: zachycení veškerých peněžních a naturálních příjmů, peněžních a naturálních výdajů vybraných domácností za období jednoho roku

Deník zpravodajské domácnosti

Výběr – záměrný – metodou kvót (cca 3000 domácností)

Příjmy obyvatelstva

Rozhodující je disponibilní příjem (čistý příjem):

- čisté mzdy a platy zaměstnanců
- čistý příjem z vlastního podniku
- příjmy od družstev
- prodej zemědělských výrobků
- vlastnické důchody(nájem, úrok, dividendy)
- autorské honoráře
- provize
- důchody
- stipendia
- sociální podpory
- podpory v nezaměstnanosti
- příjmy ze zdravotního pojištění
- příjmy z půjček peněžních ústavů
- příjmy a peněžní dary ze zahraničí

Pro hodnocení životní úrovně se konstruuje:

- průměrný příjem na hlavu (jednoho obyvatele)
- průměrný příjem na spotřební jednotku
- průměrný příjem domácnosti
- průměrný příjem domácnosti na hlavu

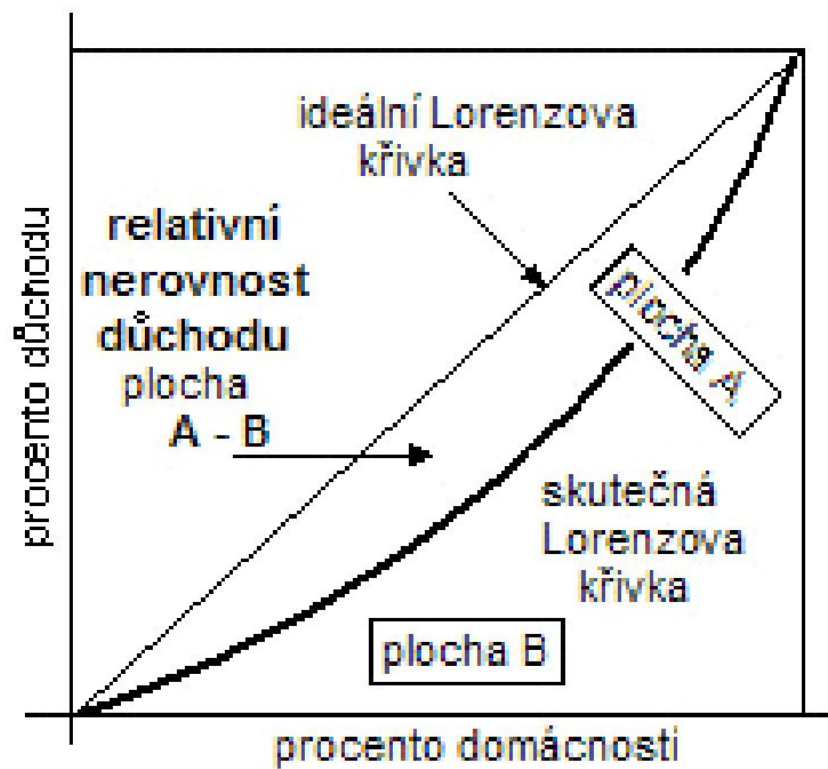
Měření příjmové diference

- Pomocí ukazatelů variability – rozptyl, směrodatná odchylka, variační koeficient
- Lorenzova křivka
- Giniho koeficient
- Index Robina Hooda
- Atkinsonův index nerovnosti
- Theilův koeficient nesouladu
- Koeficient příjmové nerovnosti
- Koeficient r – rozdíl v podílu chudého obyvatelstva

Lorenzova křivka

Grafické vyjádření

Vyznačí se body, které odpovídají kumulativním podílům příjmů na ose y a kumulovaným podílům příjemců na ose x. V případě rovnoměrného rozdělení – diagonála)

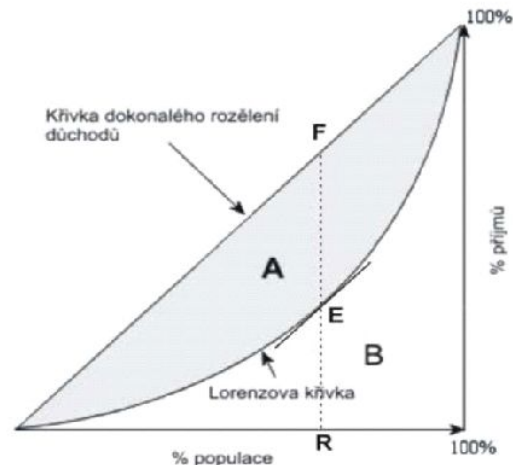

Giniho koeficient

vychází z Lorenzovy křivky a je poměrem plochy mezi L-křivkou a diagonálou (A) a plochou trojúhelníka (A+B), kde B je plocha mezi L křivkou osou x).

Výpočet Giniho koeficientu

$$G = \frac{A}{A + B}$$

Giniho koeficient vyjádříme:

$$\mathbf{G} = \left| 1 - \sum (x_i - x_{i-1}) \cdot (y_i + y_{i-1}) \right|, \text{ kde:}$$

x_i - kumulovaný podíl příjemců důchodů ($x_0=0$, $x_n=1$)

y_i - kumulovaný podíl příjmů ($y_0=0$, $y_n=1$)

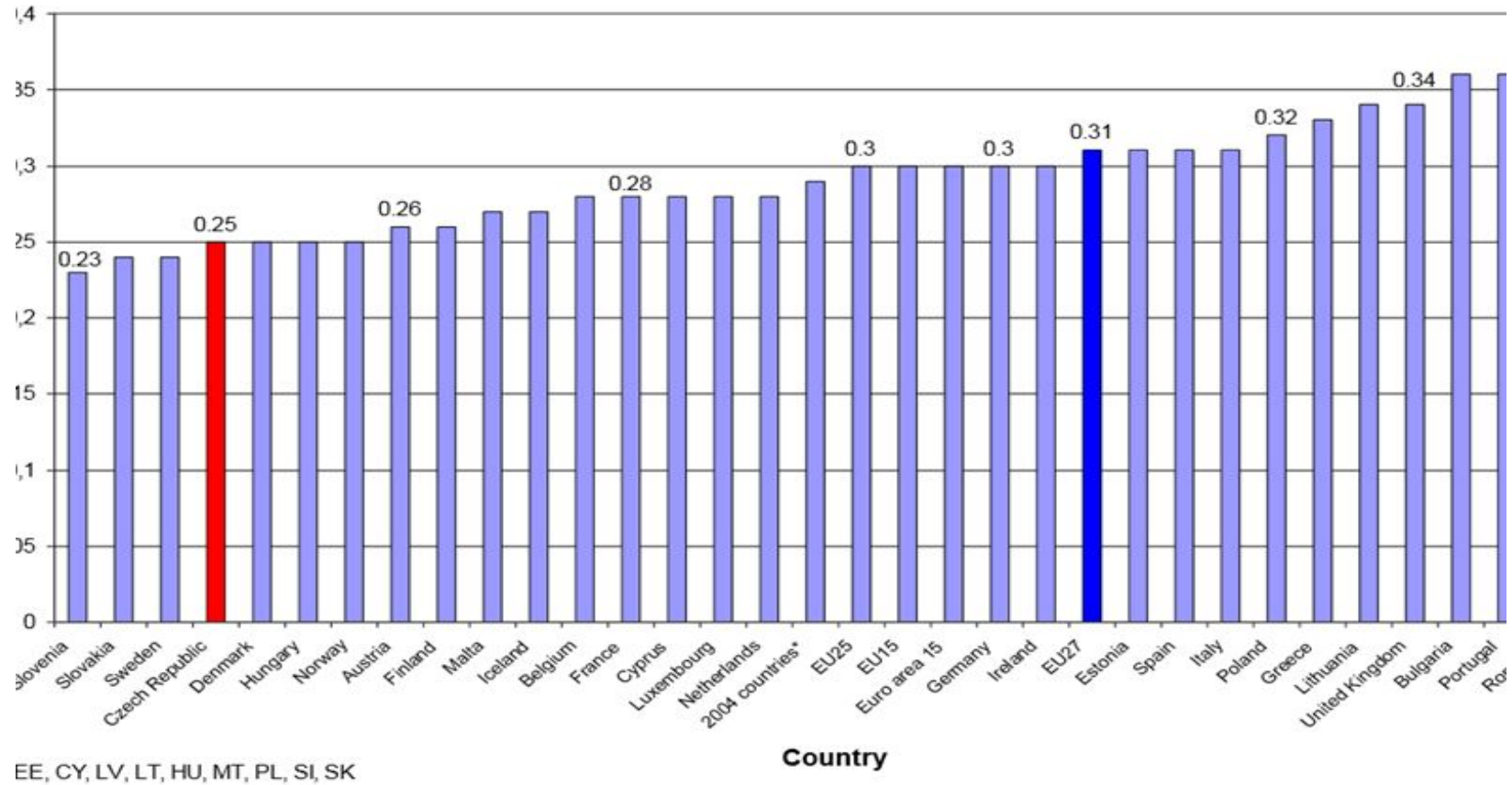
Nulová hodnota koeficientu pak vypovídá o absolutní rovnosti,
hodnota 1 o absolutní nerovnosti příjmů

Příjemci	Příjmy	Kumul. příjemci x	Kumul. příjmy y	Podíl -x	Podíl y
0	0	0	0	0	0
10	88794	10	88794	0,1	0,042
10	126394	20	215188	0,2	0,102
10	145147	30	360335	0,3	0,17
10	160001	40	520336	0,4	0,246
10	176272	50	696608	0,5	0,329
10	194644	60	891252	0,6	0,421
10	218056	70	1109308	0,7	0,524
10	247402	80	1356710	0,8	0,641
10	293674	90	1650384	0,9	0,78
10	464650	100	2115034	1	1

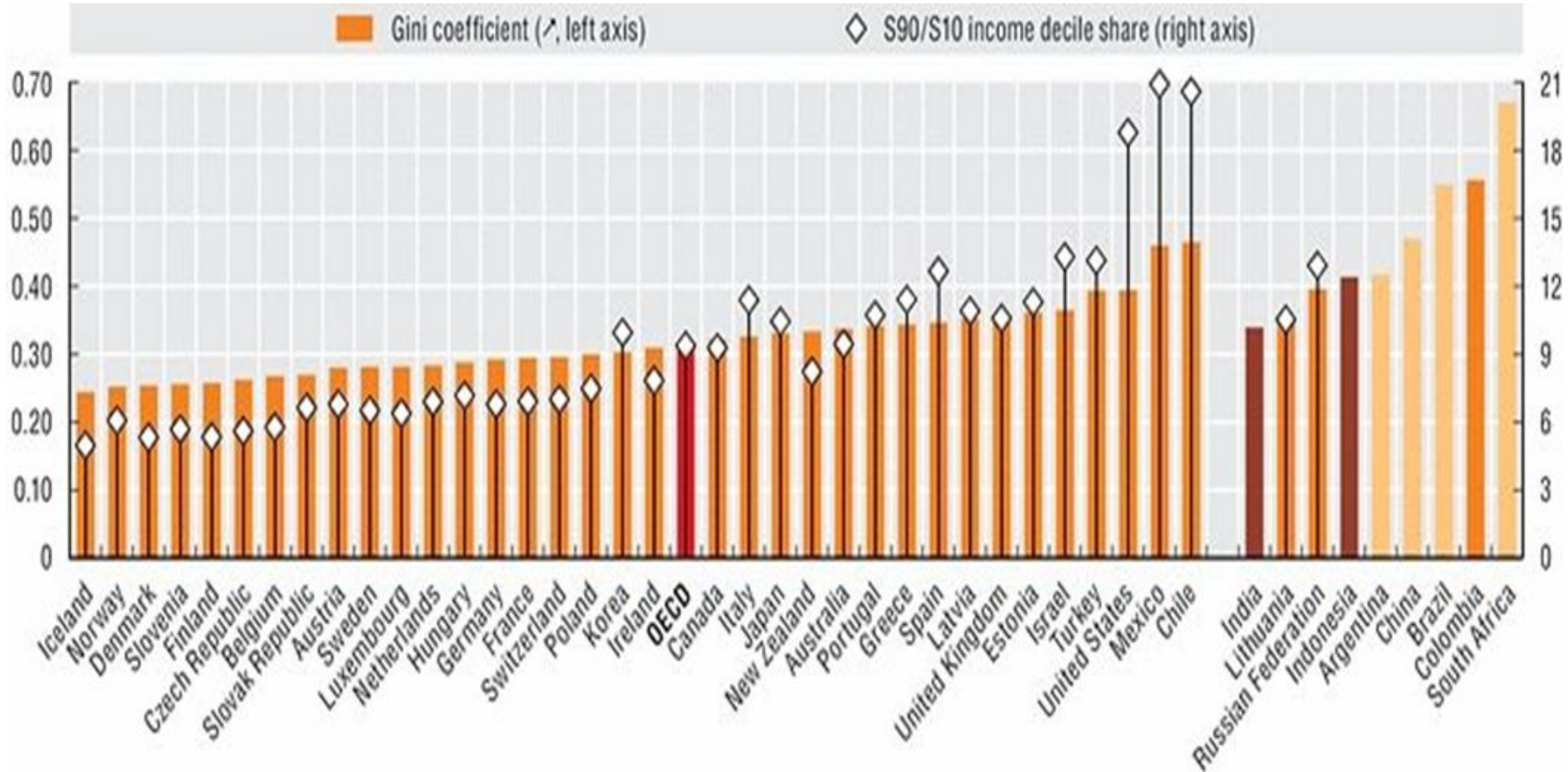
Příjemci	Příjmy	kumul. příjemci	Kumul příjmy	Podíl x	Podíl y	$x_i - x_{i-1}$	$y_i + y_{i-1}$	$(x_i - x_{i-1}) \cdot (y_i + y_{i-1})$
0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	88794	10	88794	0,1	0,042	0,1	0,042	0,0042
10	126394	20	215188	0,2	0,102	0,1	0,144	0,0144
10	145147	30	360335	0,3	0,17	0,1	0,272	0,0272
10	160001	40	520336	0,4	0,246	0,1	0,416	0,0416
10	176272	50	696608	0,5	0,329	0,1	0,575	0,0575
10	194644	60	891252	0,6	0,421	0,1	0,751	0,0751
10	218056	70	1109308	0,7	0,524	0,1	0,946	0,0946
10	247402	80	1356710	0,8	0,641	0,1	1,1666	0,11666
10	293674	90	1650384	0,9	0,78	0,1	1,422	0,1422
10	464650	100	2115034	1	1	0,1	1,78	0,178
								0,75146

Giniho koeficient : $G = 1 - \frac{\sum (x_i - x_{i-1}) \cdot (y_i + y_{i-1})}{I} \rightarrow G = 1 - 0,75146 = 0,24854$

Gini coefficient of distribution of income in the EU, year 2008

Rok 2016

Hodnoty Giniho koeficientu v ČR

Rok	Giniho koeficient
1988	0,187
1993	0,194
1996	0,210
2001	0,212
2005	0,224
2011	0,260

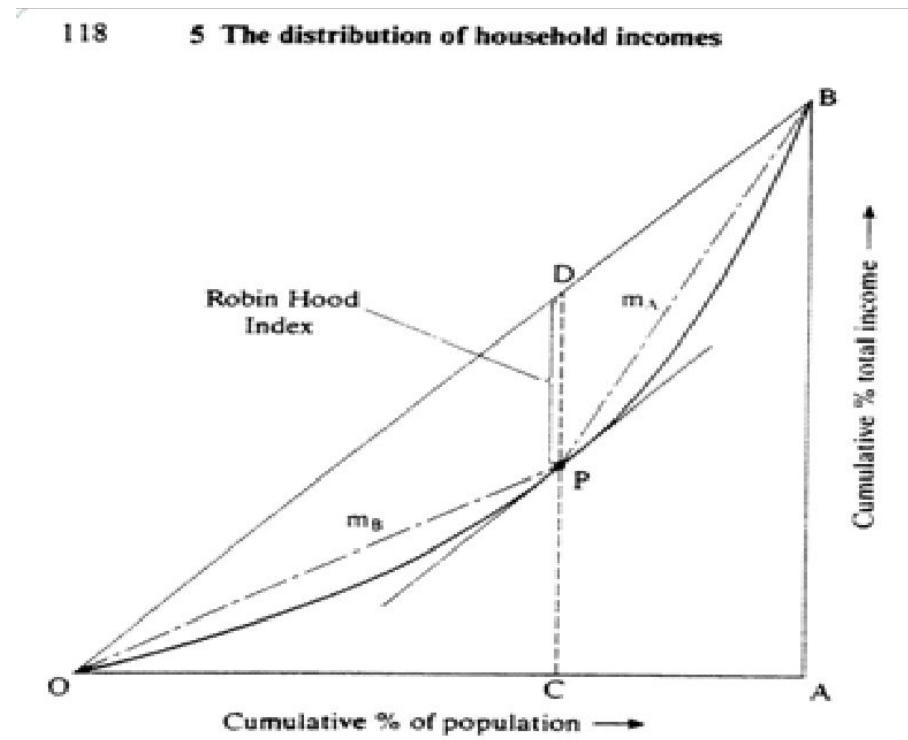
Rok 2016

Nejnižší Giniho koeficient mají Island (0,242), Norsko, Dánsko, Slovinsko, Finsko a Česká republika (0,262), nejvyšší Chile (0,465), Mexiko (0,459) a USA (0,394). OECD pro porovnání uvádí i některé nečlenské státy, z nichž nejhůře vycházejí Jihoafrická republika (0,670), Kolumbie (0,556), Brazílie (0,55) a Čína (0,469).

Index Robina Hooda

Vychází z Lorenzovy křivky. Udává, kolik % důchodů musí být přerozděleno, aby bylo dosaženo rovnoměrného rozdělení příjmů. Robin Hood index se rovná největší vzdálenosti mezi Lorenzovou křivkou a diagonálou (rovnoměrné rozdělení).

Index Robina Hooda

Výpočet Robin Hood indexu:

- V tabulce porovnávající kumulované příjmy skutečné a kumulované příjmy rovnoměrného rozdělení nalezneme maximální hodnotu rozdílu

- Ze vzorce : $H = \frac{1}{2} \sum \left| \frac{E_i}{E_{total}} - \frac{A_i}{A_{total}} \right|$, **kde**

$\frac{E_i}{E_{total}}$ podíl jednotlivých domácností na celkovém příjmu

$\frac{A_i}{A_{total}}$ podíl jednotlivých domácností na rovnoměrném rozdělení

Robin Hood index

Příjmy	Kumul příjmy	Podíl y	ideál	Rozdíl
0	0	0	0	0
88794	88794	0,042	0,1	0,058
126394	215188	0,102	0,2	0,098
145147	360335	0,17	0,3	0,130
160001	520336	0,246	0,4	0,154
176272	696608	0,329	0,5	0,171
194644	891252	0,421	0,6	0,179
218056	1109308	0,524	0,7	0,176
247402	1356710	0,641	0,8	0,159
293674	1650384	0,78	0,9	0,120
464650	2115034	1	1	0,00

RH Index = 0,179 → 17,9%

Atkinsonův index nerovnosti

Vychází z výpočtu tzv. spravedlivého průměrného příjmu, který je definován jako takový příjem na skupiny, který, je-li rovnoměrně rozdělen mezi příjemce, vytvoří stejnou úroveň blahobytu jako současná distribuce příjmů.

$$AI = 1 - \frac{y_0}{\mu}, \text{ kde}$$

y_0 – spravedlivý průměrný příjem

μ – současný průměrný příjem na skupinu

Atkinsonův index nabývá hodnoty z intervalu 0 -1, přičemž 0 představuje naprosto rovnoměrné rozdělení příjmů, 1 pak naprosto nerovnoměrné rozdělení příjmů,

Theilův index nesouladu

Posouzení příjmové nerovnosti pomocí váženého geometrického průměru podílu příjmů.

$$T = \sum_{i=1}^n \left(\frac{x_i}{\sum x_i} \cdot \ln \frac{x_i}{\bar{x}} \right), \text{ kde}$$

x_i - příjem i-té skupiny (osoby)

\bar{x} - průměrný příjem ve společnosti

n - počet skupin (osob)

Hodnoty Theilova indexu :

0 - absolutní rovnost

$\ln(n)$ – absolutní nerovnost

Koeficient příjmové nerovnosti D

Představuje podíl objemů příjmů připadajících na 20% osob s nejvyššími příjmy k objemu příjmů připadajících na 20% osob s nejnižšími příjmy.

Příjmové rozdíly mezi 10 % nejbohatších a 10 % nejchudších:

Island	5,0
Dánsko	5,3
Finsko	5,3
Česko	5,6
Slovinsko	5,7
Belgie	5,8
Norsko	6,1
Lucembursko	6,4
Švédsko	6,6
Slovensko	6,6
Rakousko	6,8
Německo	6,8

Estonsko	11,3
Itálie	11,4
Řecko	11,4
Španělsko	12,7
Rusko	12,9
Turecko	13,1
Izrael	13,3
USA	18,8
Chile	20,6
Mexiko	20,9

Koeficient r

Informuje o rozdílech v podílu chudého obyvatelstva v regionech.

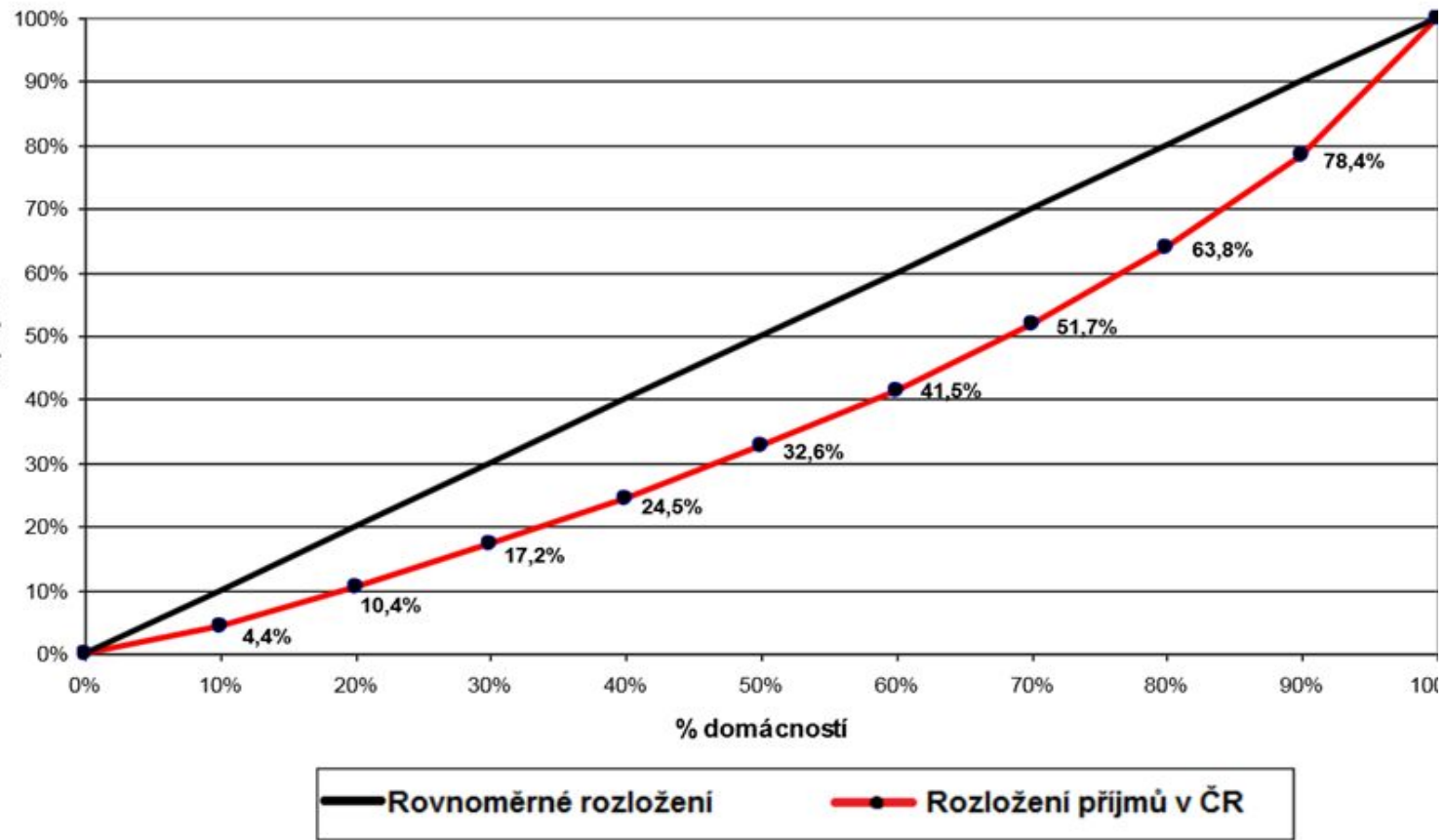
Jeho konstrukce vychází z poměru mediánu a průměru příjmů. Je-li

jeho hodnota rovna 1, potom právě polovina jednotek má

podprůměrný příjem, v případě hodnoty menší než 1 převažuje počet

jednotek s podprůměrnými příjmy

Lorenzova křivka: Hrubé peněžní příjmy domácností v ČR na osobu, rok 2008

Úhrnný životní příjem

Úhrnný životní příjem osoby – úhrn příjmů dané osoby od počátku jejího aktivního věku do doby pozorování

Úhrnný celoživotní pracovní příjem osoby – úhrn příjmů za celé pracovní období

Životní minimum – taková peněžní částka, kterou musí mít uvažovaná spotřební jednotka k dispozici, aby mohla získat tu část nezbytných životních potřeb, kterou nelze uspokojovat bezplatně.

Z biologického hlediska- zabezpečení základní spotřeby jednotlivce, řešící pouze nejnnutnější existenční záležitosti.

Životní minimum

Životní minimum – taková peněžní částka, kterou musí mít uvažovaná spotřební jednotka k dispozici, aby mohla získat tu část nezbytných životních potřeb, kterou nelze uspokojovat bezplatně.

Z biologického hlediska- zabezpečení základní spotřeby jednotlivce, řešící pouze nejnnutnější existenční záležitosti.

Existenční minimum – dolní hranice životního minima

Sociální (společenské) minimum –horní hranice životního minima – sociálně ekonomická kategorie, pod jejíž úrovní spotřeba neumožňuje v plném rozsahu „minimální realizaci“ životních funkcí člověk s přihlédnutím k jeho diferencovanému socioprofesnímu (kvalifikačnímu postavení).

Určení hranice chudoby a bídy

Vycházíme z hodnot sociálního a existenčního minima

Hranice chudoby - příjmy mezi hranicí sociálního a existenčního minima

Hranice bídy – příjmy pod hranici existenčního minima

Hranice chudoby a počet osob ohrožených chudobou v České republice

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
hranice chudoby									
(roční příjem v tis. Kč)	81,0	85,8	92,3	101,1	109,2	112,0	114,1	114,95	116,2
počet osob ohrožených chudobou (v tis.)	1049,3	1001,4	983,4	925,2	884,9	936,4	1007,8	990,3	871,8

V roce 2010 žilo pod hranicí příjmové chudoby 40,6% nezaměstnaných, druhou nejohroženější skupinou jsou nepracující důchodci (8,1 % v roce 2009). Z pracujících osob žilo pod hranicí příjmové chudoby v roce 2010 4,2 %. Co se týče domácností, nejohroženější skupinou jsou neúplné rodiny se závislými dětmi (okolo 40% žijících pod hranicí příjmové chudoby), dále rodiny se třemi a více dětmi (22-24 %).^[7]

		Hranice příjmové chudoby					
		60%					
		mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu					
		2012	2013	2014	2015	2016	2017
Počet osob pod hranicí chudoby (v tis.)		990,3	885,9	1 002,3	1 006,2	1 000,5	947,8
Míra chudoby		9,6	8,6	9,7	9,7	9,7	9,1
(podíl z celkového počtu osob v %)							
Hranice příjmové chudoby (Kč)		114 953	116 093	118 817	122 637	128 287	134 334

Spotřeba obyvatelstva

Veškeré spotřební produkty a služby, které má obyvatelstvo k dispozici ke své osobní spotřebě, eventuálně je předmětem používání a prostředkem uspokojování potřeb jednotlivých obyvatel, rodin, domácností společnosti jako celku.

Soustava národních účtů - spotřeba soukromá a spotřeba veřejná

Skutečná spotřeba

Potenciální spotřeba – vytvořené zdroje pro krytí potřeby

Jednotky – naturální
smluvené (nutriční)
peněžní

Druh spotřeby - potravinářské výrobky
nepotravinářské výrobky
služby věcné
služby osobní

Klasifikace v soustavě národních účtů

- potravinářské výrobky, nápoje, tabák a výdaje v restauracích
- oděvy, obuv
- hrubé nájemné, paliva, energie
- nábytek, vybavení a zařízení domácnosti
- léčebná péče a výdaje na zdraví
- doprava a spoje
- rekreace, zábava, vzdělávání a kulturní služby
- ostatní zboží a služby

Bydlení a jeho prostředí

Stav bytového fondu v určité oblasti, plocha bytu, počet obytných místností, vybavenost, vlastnictví, stáří bytu, výše nájemného, počet osob užívajících byt apod.

Ukazatele

Průměrný počet obytných místností na jeden byt

Průměrná celková obytná plocha jednoho bytu v m²

Počet obyvatel na jeden byt

Počet obyvatel na jednu obytnou místnost

Počet domácností na jeden byt

Celková obytná plocha v m² na jednoho obyvatele

Celková obytná plocha v m² na jednu domácnost

Podmínky bydlení

Technické vybavení bytu – voda, elektřina, plyn, kanalizační síť,

Způsob vytápění – lokální (tuhá paliva, elektřina, plyn),
ústřední, dálkové,

způsob získávání teplé vody

vybavení základním příslušenstvím (WC, koupelna)

Sociální zabezpečení a sociální péče

Důchodové zabezpečení – zajištění pro případ stáří, invalidity nebo při ztrátě živitele

- průměrný měsíční důchod (starobní, invalidní, vdovský, vdovecký, sirotčí, důchody manželek, důchody za výsluhu let, důchody sociální)
- změny ve struktuře důchodů
- podíl důchodců na celkovém počtu obyvatel

Nemocenské pojištění – peněžité dávky – zabezpečení pojištěnců při nemoci, ošetřování členů rodiny, matky a dítěte

- počet a absolutní výše jednotlivých dávek
- počet osob nemocensky pojištěných
- průměrná dávky nemocenského pojištění na jednu pracovně neschopnou osobu

Dávky sociální státní podpory – porodné, rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na dopravu, příspěvek na bydlení, dávky pěstounské péče, zaopatřovací příspěvek, pohřebné

Sociální péče a podpory v nezaměstnanosti

Sociální péče péče o občany se změněnou pracovní schopností, o staré občany, o občany těžce postižené na zdraví, o občany , kteří potřebují zvláštní pomoc, o občany společensky nepřizpůsobivé.

- Objem prostředků na dané účely
- Počet míst v ústavách sociální péče
- Počet míst v zařízeních pro dlouhodobě nemocné
- Podíl obyvatel v zařízeních sociální péče

Podpora v nezaměstnanosti

- Počet osob
- Průměrná výše podpory
- Doba trvání vyplácení podpory

Struktura časového fondu a využívání volného času

Speciální výběrová šetření využití času obyvatelstva

Zjišťování pomocí speciálních dotazníků a formou tzv. časových deníků (časových účtů) u jednotlivých osob

Další ukazatele

- Počet osob s placenou dovolenou
- Počet týdnů placené dovolené
- Počet placených svátků v roce
- Podíl dovolené na celkovém časovém fondu
- Průměrný počet dnů dovolené
- Dostupnost nejrůznějších zařízení a spotřebního zboží pro aktivity volného času (parky, sportovní hřiště, kulturní zařízení) – vztaženo k počtu obyvatel
- Výdaje spojené s využíváním volného času